

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з наукової роботи
Національного університету
«Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

Олена СТЕЦЬОВА

« 22 »

2026 р.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертаційної роботи

Зосіма Станіслава Анатолійовича

на тему «**Принципи архітектурно-планувальної організації нової
повоєнної житлової забудови в Україні**»

на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю
191 «Архітектура та містобудування»

Дисертаційна робота Зосіма Станіслава Анатолійовича на тему «Принципи архітектурно-планувальної організації нової повоєнної житлової забудови в Україні», яка подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 191 Архітектура та містобудування, виконана на кафедрі архітектури будівель та дизайну Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Міністерства освіти і науки України згідно з тематикою науково-дослідних робіт Навчально-наукового інституту архітектури, будівництва та землеустрою. Тему дисертаційної роботи Зосіма Станіслава Анатолійовича було затверджено на засіданні Вченої ради Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (протокол № 20 від 29.11.2022 року).

Для підготовки висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертаційної роботи Зосіма Станіслава Анатолійовича на тему «Принципи архітектурно-планувальної організації нової повоєнної житлової забудови в Україні» визначено, що попередня презентація дисертації проводитиметься на базі структурного підрозділу Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» кафедрі архітектури будівель та дизайну та призначено рецензента: кандидата технічних наук, доцента, доцента кафедри архітектури будівель та дизайну Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Дмитренка А.Ю. У результаті аналізу дисертації Зосіма Станіслава Анатолійовича, наукових публікацій, а також за підсумками проведення фахового семінару, який відбувся на розширеному засіданні кафедри архітектури будівель та дизайну Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Міністерства освіти і науки України 07 травня 2026 року, визначено наступне.

Аспірант Зосім Станіслав Анатолійович проходив підготовку в аспірантурі Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» за спеціальністю 191 «Архітектура та містобудування», галузі знань 19 «Архітектура та будівництво».

Актуальність теми дослідження. Дисертаційне дослідження С.А. Зосіма присвячено розв'язанню високоактуальної науково-прикладної проблеми сучасної України – системному відновленню та розвитку житлового фонду в умовах повоєнної відбудови. Масштабні руйнування, спричинені військовою агресією, та виникнення значної кількості внутрішньо переміщених осіб детермінують необхідність не лише фізичного відновлення об'єктів, а й формування новітніх архітектурно-планувальних парадигм. Автором обґрунтовано та обрано напрям дослідження, що фокусується на гуманізації середовища, аспектах безпеки та соціальної інтеграції, що підтверджує своєчасність роботи та її вагомість для практичної реалізації стратегій відновлення.

Мета і завдання дослідження. *Мета* полягає у визначенні архітектурно-планувальних принципів формування нової повоєнної житлової забудови в Україні.

Завдання дослідження:

- проаналізувати історичні та теоретичні передумови формування нової повоєнної житлової забудови в Україні та зарубіжних країнах;
- обґрунтувати методологію дослідження шляхом визначення наукових методів і підходів;
- визначити та класифікувати ключові фактори, що впливають на формування нової повоєнної житлової забудови;
- встановити принципи, розробити прийоми та надати рекомендації щодо архітектурно-планувальної організації нової повоєнної житлової забудови в Україні.

Об'єкт дослідження – житлова забудова.

Предмет дослідження – принципи архітектурно-планувальної організації нової повоєнної житлової забудови.

Межі дослідження. Хронологічні – після закінчення Другої світової війни до сьогодення.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є системний підхід. Дослідження базується на наступних методах: аналітичний, метод типологічного аналізу, метод моделювання, порівняльний аналіз, синтез, історико-теоретичний аналіз.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що:

– *проаналізовано* історичні та теоретичні передумови формування нової повоєнної житлової забудови в Україні та зарубіжних країнах; обґрунтовано відсутність системної методології проектування постійного капітального житла в межах теорії післякатастрофічного відновлення;

– *сформовано* комплексну науково-дослідницьку стратегію та методологічні засади проектування нової повоєнної житлової забудови, що базуються на застосуванні системного підходу як базового інструменту та розширюють інтеграцію у вітчизняну архітектурну науку положення концепцій зменшення ризику катастроф та їх управління (DRR), принципу «Build Back Better» та стійкості (resilience); *дістав подальшого розвитку* аналіз ієрархічної структури житлового середовища через призму демоекосистемної моделі, а також *обґрунтовано* вибір «часу» як визначального критерію якості прийнятих архітектурно-планувальних рішень;

– *вперше* розроблено ієрархічну модель факторного впливу, яка систематизує чинники, що формують повоєнне житло, за чотирма рівнями (глобальний, національний, міський, локальний) та трьома групами (штучне середовище, природне середовище, населення). Ця модель дозволяє аналізувати складні взаємозв'язки у процесі прийняття рішень, долаючи фрагментарність існуючих підходів та створюючи інструмент для координації політики на різних рівнях управління;

– *обґрунтовано* модель відновлення житлового середовища як асинхронного процесу, що, на відміну від лінійних підходів, базується на просторовому факторі віддаленості від зони бойових дій (деструктивного впливу). Це дозволило пояснити одночасне співіснування різних фаз відновлення (від екстреної до розвиткової) в межах однієї країни та довести

необхідність диференційованих архітектурно-планувальних стратегій для тилових і прифронтових регіонів.

- *розроблено* класифікацію індикаторів переходу між фазами повоєнного відновлення, які розподілено на ситуативні (подієві: припинення бойових дій, повернення ВПО) та структурні (системні: відновлення інфраструктури, фінансування). Запропонована схема виступає інструментом моніторингу, що дозволяє фіксувати момент готовності містобудівної системи до переходу від тимчасових рішень до капітального будівництва, базуючись на об'єктивних даних, а не лише на часових прогнозах.

- *встановлено та систематизовано* сім архітектурно-планувальних принципів та запропоновано ряд прийомів реалізації даних принципів, що є комплексною основою для нової житлової політики: *соціально-просторової інтеграції* (протидія сегрегації через змішане використання територій та створення згуртованих спільнот), *контекстуальної відповідності та локальної ідентичності* (збереження культурної пам'яті та уникнення уніфікації), *інклюзивності та універсального дизайну* (формування безбар'єрного середовища для всіх груп населення), *цивільного захисту* (інтеграція захисних споруд подвійного призначення), *адаптивності архітектурно-планувальних рішень* (гнучкість до майбутніх соціальних та демографічних змін), *енергоефективності* (як основи енергетичної безпеки) та *підвищення комфорту проживання*;

- *вперше* розроблено концептуальну модель зміни пріоритетності цих принципів на різних етапах відновлення (екстремому, перехідному, розвитковому). Модель має прогностичну цінність, візуалізуючи динаміку їх значущості та обґрунтовуючи логічний перехід від «режиму виживання», де домінують безпека та швидкість, до «режиму сталого розвитку», де пріоритетними стають якість, комфорт та соціальна інтеграція. Це дозволяє планувати ресурси та зусилля більш раціонально;

- *розроблено* методику просторової диференціації засобів цивільного захисту в житловій забудові, яка, на відміну від уніфікованих нормативних вимог, базується на співвідношенні часу попередження про загрозу та часу доступу до укриття ($T_{\text{доступу}} \leq T_{\text{попередження}}$). Це дозволило виокремити три зони ризику (із часом реагування <1 хв, $1-5$ хв, >5 хв) та обґрунтувати необхідність впровадження багаторівневої системи безпеки: від індивідуальних захисних кімнат у квартирах для прифронтових зон до використання укріплених комунікаційних вузлів та споруд подвійного призначення у тилових регіонах;

- запропоновано концептуальну модель нової повоєнної житлової забудови в Україні, яка функціонує як дорожня карта відновлення. Вона визначає пріоритетні цілі, типи житла (екстрене, перехідне, постійне) та орієнтовні часові рамки для кожної фази, стратегічно орієнтуючись на досягнення вищого рівня стійкості та якості життя порівняно з довоєнним станом;

- обґрунтовано необхідність впровадження нового стандарту житла з гарантованою повною експлуатаційною готовністю до заселення як парадигмального зсуву від застарілої пострадянської практики «чорнового» оздоблення. Цей стандарт, що передбачає передачу мешканцям повністю завершених квартир, є ключовим інструментом забезпечення соціальної справедливості, зменшення фінансового тягаря для постраждалого населення та пришвидшення їх повноцінної соціально-психологічної реінтеграції.

Практичне значення результатів полягає у розробці методичного інструментарію, який може бути використаний органами місцевого самоврядування та проектними організаціями при розробці містобудівної документації та проектів відновлення. Результати дослідження також рекомендовані до використання у навчальному процесі при підготовці архітекторів.

Результати дослідження впроваджені у практичну діяльність ТОВ «АРХМІСТО-БУД» (довідка від 15.10.2025 №125/25-1), а саме: архітектурно-планувальні принципи (цивільного захисту від військових загроз, підвищення комфорту проживання, адаптивності архітектурно-планувальних рішень, соціально-просторової інтеграції, інклюзивності та універсального дизайну, енергоефективності, контекстуальної відповідності та локальної ідентичності), використані при проектуванні житлових будинків:

- нове будівництво двох багатопверхових 4-х секційних багатоквартирних житлових будинків за адресою: с. Розсошенці Полтавського району Полтавської області;

- багатоквартирна забудова з приміщеннями громадського призначення в житловому кварталі обмеженому вул. Садовою, проїздом, та ландшафтним парком в смт. Диканька, Полтавського району Полтавської області;

- нове будівництво багатоквартирного житлового будинку з приміщеннями громадського призначення по вул. Половки, 81-а в м. Полтава.

Теоретичні положення, методичні розробки, узагальнення і висновки, що містяться в дисертаційній роботі Зосіма С.А., а саме архітектурно-планувальні принципи (цивільного захисту від військових загроз, підвищення комфорту проживання, адаптивності архітектурно-планувальних рішень, соціально-просторової інтеграції, інклюзивності та універсального дизайну, енергоефективності, контекстуальної відповідності та локальної ідентичності), використані в освітньому процесі Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (довідка від 28.04.2026 р. №26-9/1420/1), зокрема:

- при викладанні лекцій з навчальної дисципліни «Типологія житлових, промислових, сільськогосподарських будівель і споруд» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти;

- при веденні практичних занять з дисципліни архітектурне проєктування курсового проєкту «Багатофункціональний житловий комплекс» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Особистий внесок здобувача полягає у тому, що наукові результати, викладені у дисертаційному дослідженні, отримані автором особисто. Зокрема, здобувачем особисто проаналізовано історичні та теоретичні передумови формування нової повоєнної житлової забудови в Україні та зарубіжних країнах, розроблено ієрархічну модель факторного впливу на формування житлового середовища, а також сформовано концептуальну модель нової повоєнної забудови, що базується на семи архітектурно-планувальних принципах з урахуванням фазовості повоєнного відновлення [1-6]. В опублікованих у співавторстві дослідженнях особистий внесок здобувача полягає у:

- виконано системний збір, критичний аналіз та узагальнення фундаментальної наукової літератури й сучасних вітчизняних наукових дискурсів щодо просторової ситуації, викликані війною [1];

- зібрано та опрацьовано емпіричний матеріал щодо розвитку багатоквартирного житлового будівництва у Полтаві за два десятиліття; проаналізовано об'ємно-просторові, планувальні та стилістичні особливості житлових об'єктів; особисто проведено детальну кількісну оцінку ефективності планувальних рішень квартир із застосуванням методу транзитної площі; висунуто та обґрунтовано наукову гіпотезу щодо наявності кореляції між коефіцієнтом транзитної площі та класом комфортності житла [4].

- здійснено аналіз історичної еволюції українських архітектурних стилів від періоду українського архітектурного модерну до радянської доби; виявлено ключові національні атрибути, що формують культурну ідентичність; досліджено сучасний досвід інтеграції спадщини та інновацій; сформульовано стратегії збереження та відродження національних традицій у процесах повоєнного відновлення міст і сіл [6].

Академічна доброчесність. Дисертаційна робота є самостійним науковим дослідженням здобувача. Усі використані ідеї, твердження та розробки інших авторів супроводжуються належними посиланнями на першоджерела. Фактів академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації не виявлено.

Апробація результатів дисертації. Основні положення й результати дослідження доповідались автором та обговорювались на наукових конференціях:

- 75-й науковій конференції професорів, викладачів, наукових працівників, аспірантів та студентів Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», 02-25 травня 2023 року, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава, Україна;

- XVI Міжнародній науково-практичній конференції «Академічна й університетська наука: результати та перспективи», 12-13 грудня 2023 року, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава, Україна;

- Міжнародній науковій онлайн-конференції «Проблеми ревіталізації та гуманізації предметно-просторового середовища повоєнної України», 25-26 квітня 2024 року, Дубляни-Львів, Україна;

- 76-й науковій конференції професорів, викладачів, наукових працівників, аспірантів та студентів університету, 14-23 травня 2024 року, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава, Україна;

- XII Всеукраїнському студентському науковому симпозиумі «Співдружність наук: архітектура, економіка, право, інформаційні технології», 15 листопада 2024 року, Університет Короля Данила, м. Івано-Франківськ, Україна;

- 77-й науковій конференції професорів, викладачів, наукових працівників, аспірантів та студентів університету, 16-22 травня 2025 року,

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава, Україна;

- XVIII Міжнародній науково-практичній конференції «Академічна й університетська наука: результати та перспективи», 09-12 грудня 2025 року, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава, Україна.

Ступінь обґрунтованості та достовірності отриманих наукових результатів забезпечується обраною методикою дослідження, фактологічним матеріалом та ґрунтовною джерельною базою дослідження із 250 найменувань.

Наукові публікації, в яких висвітлено основні наукові результати дисертації, та повнота їх опублікування. Наукові результати дисертації опубліковані у 13 наукових працях, серед яких 5 статей у наукових фахових виданнях України, 1 – у виданні іноземної держави, яке включено до міжнародної наукометричної бази Scopus, 7 – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій. В опублікованих працях чітко відображені сутність та зміст отриманих результатів дослідження, їх наукова новизна. Результати дослідження доповідались і отримали позитивну оцінку на 3-х міжнародних та 1-х вітчизняних науково-практичних конференціях. Зміст усіх публікацій дозволяє визнати, що Зосім Станіслав Анатолійович виконав вимоги п. 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії від 12 січня 2022 р. № 44, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197. Отже, апробація результатів дисертаційної роботи є достатньою.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, 4 розділів, висновків, списку використаних джерел (250 найменувань) та семи додатків. Загальний обсяг роботи – 241 сторінок, з них: загальний обсяг текстової частини 174 сторінок, 26 сторінок ілюстрацій, 7 сторінок таблиць, 24 сторінок переліку використаних джерел та 10 сторінок додатків.

Список публікацій за темою дисертації

Публікації у наукових фахових виданнях України

1. **Зосім, С., & Ніколаєнко, В. А.** (2023). Теоретичні передумови формування нової повоєнної житлової забудови в Україні. *Сучасні проблеми*

Архітектури та Містобудування, (67), 221–229. <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2023.67.221-229>

2. **Зосім, С.** (2024). Формування нової повоєнної житлової забудови в Україні: аналіз зарубіжного практичного досвіду. *Сучасні проблеми Архітектури та Містобудування*, (68), 237–250. <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2024.68.237-250>

3. **Зосім, С.** (2024). Аналіз вітчизняного практичного досвіду формування багатоквартирної житлової забудови 2010–2022 рр. на прикладі міста Полтави та села Розсошенці. *Містобудування та територіальне планування*, (87), 56–76. <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2024.87.56-76>

4. **Зосім, С., & Ніколаєнко, В. А.** (2024). Аналіз вітчизняного практичного досвіду формування багатоквартирної житлової забудови 1991–2010 рр. на прикладі міста Полтави. *Сучасні проблеми Архітектури та Містобудування*, (70), 206–221. <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2024.70.206-221>

5. **Зосім, С.** (2025). Зміна пріоритетності архітектурно-планувальних принципів у процесі повоєнного відновлення житла в Україні. *Містобудування та територіальне планування*, (90), 23–34. <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2025.90.23-34>

Статті в наукових періодичних виданнях інших держав та виданнях, які внесені до міжнародних наукометричних баз даних

6. **Zosim S.** Preservation of National Traditions of Ukrainian Architecture During the Reconstruction of Destroyed Cities and Villages in the Post-War Period / S. Zosim, V.A. Nikolaienko, V.V. Nikolaienko // *International Journal of Conservation Science*. – 2024. – Vol. 15, Special Issue 1. – P. 221–234. – DOI: 10.36868/IJCS.2024.SI.18. *Стаття входить у видання, віднесеному до другого квартіля (Q2) відповідно до класифікації SCImago Journal and Country Rank.*

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів

7. **Зосім С.А.** Проблеми проектування і будівництва нової повоєнної житлової забудови / С.А. Зосім, В.А. Ніколаєнко // *Тези 75-ї наукової конференції професорів, викладачів, наукових працівників, аспірантів та студентів Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»* (Полтава, 02 трав.–25 трав. 2023 р.). – Т. 1. – С. 91–92.

8. **Зосім С.А.** Архітектура нової повоєнної житлової забудови в Україні: виклики, трансформації та інновації / С.А. Зосім // Тези XVI Міжнародної науково-практичної конференції «Академічна й університетська наука: результати та перспективи» (Полтава, 12 груд.–13 груд. 2023 р.). – С. 276–279.

9. **Зосім С.А.** Формування нової повоєнної житлової забудови в Україні: аналіз вітчизняного досвіду 1955-1991 рр. / С.А. Зосім // Проблеми ревіталізації та гуманізації предметно-просторового середовища повоєнної України : тези доп. Міжнар. наук. онлайн-конф. (Дубляни-Львів, 25-26 квіт. 2024 р.). – Дніпро : Середняк Т.К., 2024. – С. 239-240.

10. **Зосім С.А.** Проблеми формування соціального житла в умовах сучасних збройних конфліктів / С.А. Зосім ; наук. кер. В.А. Ніколаєнко // Співдружність наук: архітектура, економіка, право, інформаційні технології : матеріали XII Всеук. студент. наук. симпоз. (м. Івано-Франківськ, 15 листоп. 2024 р.). – Івано-Франківськ : Ун-т Короля Данила, 2024. – С. 262–265.

11. **Зосім С.А.** Теоретико-методологічна основа формування житлового середовища в умовах післявоєнного відновлення / С.А. Зосім // Тези 77-ї наукової конференції професорів, викладачів, наукових працівників, аспірантів та студентів університету (Полтава, 16 трав. – 22 трав. 2025 р.). – Полтава : Нац. ун-т ім. Юрія Кондратюка, 2025. – Т. 1. – С. 92–93.

12. **Зосім С.А.** Фази відновлення при формуванні нової повоєнної житлової забудови в Україні / С.А. Зосім // Академічна й університетська наука: результати та перспективи : зб. наук. пр. XVIII Міжнар. наук.-практ. конф., 09 – 12 груд. 2025 р. – Полтава : Нац. ун-т ім. Юрія Кондратюка, 2025. – С. 61–63.

13. **Зосім С.А.** Досягнення цілей сталого розвитку при формуванні нової повоєнної житлової забудови в Україні: архітектурний аспект / С.А. Зосім // Тези 76-ї наукової конференції професорів, викладачів, наукових працівників, аспірантів та студентів університету (Полтава, 14 травня – 23 травня 2024 р.). – Т. 1. – С. 122-123.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертаційне дослідження написано грамотною науковою мовою з використанням відповідного термінологічного апарату.

Загальний висновок. Враховуючи все вищевикладене, дисертаційна робота Зосіма Станіслава Анатолійовича на тему «Принципи архітектурно-планувальної організації нової повоєнної житлової забудови в Україні», представлена на розгляд на розширеному засіданні кафедри архітектури

будівель та дизайну Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», відповідає вимогам щодо оформлення згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України №40 від 12.01.2017 р. (зі змінами). Вона є завершеною самостійною науковою працею, що вирішує важливе науково-прикладне завдання. За своїм змістом, обсягом, науковою новизною та практичним значенням дисертаційна робота відповідає вимогам п. 6–9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р.

Дисертація Зосіма Станіслава Анатолійовича на тему «Принципи архітектурно-планувальної організації нової повоєнної житлової забудови в Україні» може бути рекомендована до подальшого захисту в разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 191 «Архітектура та містобудування».

Головуючий на розширеному засіданні
кафедри архітектури будівель та дизайну,
директор навчально-наукового
інституту архітектури,
будівництва та землеустрою
Національного університету
«Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»,
доктор архітектури, професор

Вадім ВАДІМОВ

Рецензент,
доцент кафедри архітектури будівель
та дизайну Національного університету
«Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»,
кандидат технічних наук, доцент

Андрій ДМИТРЕНКО

Секретар на розширеному засіданні
кафедри архітектури будівель та дизайну,
доцент кафедри архітектури будівель
та дизайну Національного університету
«Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»,
кандидат архітектури, доцент

Наталія НОВОСЕЛЬЧУК